

Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини

Факультет української філології

Кафедра української мови та методики її навчання

ІСТОРІЯ УКРАЇНСЬКОГО МОВОЗНАВСТВА

Методичні рекомендації для студентів-філологів

напряму підготовки

01014 Середня освіта. Українська мова і література

Умань – 2016

Методичні рекомендації з історії українського мовознавства обговорено на засіданні кафедри української мови та методики її навчання (протокол № 1 від 29 серпня 2016 року) та рекомендовано до друку вченою радою факультету української філології Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини (протокол № 1 від 14 вересня 2016 року).

Рецензенти:

Зелінська О. Ю., доктор філологічних наук, доцент;

Комарова З. І., кандидат філологічних наук, доцент;

Розгон В. В., кандидат філологічних наук, доцент

Історія українського мовознавства : методичні рекомендації для студентів-філологів напряму підготовки 014.01 Середня освіта (Українська мова і література) / уклад. **І. С. Гонца**. – Умань : ВПЦ “Візаві”, 2016. – 47 с.

Методичні рекомендації укладено відповідно до освітньо-професійної програми підготовки магістра філології, а також вимог кредитно-модульної організації навчального процесу. Вони містить відомості про структуру курсу “Історія українського мовознавства”, теми та питання для обговорення на практичних заняттях, завдання для самостійної, індивідуальної й модульних контрольних робіт, відомості про методи й засоби діагностики успішності навчання, список джерел. Усе це сприятиме оптимізації навчальної діяльності студентів, допоможе виробити й удосконалити навички та вміння, необхідні для лінгвістичної підготовки.

Для студентів напряму підготовки 01014 Середня освіта (Українська мова і література) освітньо-кваліфікаційного рівня магістр.

ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Курс “Історія українського мовознавства” покликаний завершувати загальнометодологічну підготовку студентів-філологів, зокрема магістрантів. Ґрунтовне засвоєння курсу “Історія українського мовознавства” допоможе майбутнім спеціалістам самовдосконалюватись у своїй мовознавчій освіті.

Мета: формування високого рівня лінгвістичної компетентності магістрантів у професійній діяльності.

Завдання:

- визначити етапи розвитку вітчизняного мовознавства;
- охарактеризувати основні праці лінгвістичного спрямування, видрукувані протягом усього історичного періоду;
- дати повну, цілісну картину вивчення окремих галузей українського мовознавства;
- запропонувати якнайповнішу інформацію про наукове опрацювання нагальних мовознавчих питань, про внесок українських науковців у розвиток лінгвістики.

Предмет: теорія розвитку українського мовознавства у різні часові проміжки; основні постаті вітчизняного мовознавства.

Зміст: предмет і завдання “Історії українського мовознавства”, характеристика найважливіших видань з історії українського мовознавства; основні етапи розвитку українського мовознавства; з історії Інституту мовознавства ім. О. О. Потебні.

Міжпредметні зв'язки. Курс “Історії українського мовознавства” взаємопов'язаний з навчальними дисциплінами “Вступ до мовознавства”, “Історія української мови”, “Сучасна українська літературна мова”, використовує поняття філософії, культурології, естетики, психології.

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен **знати:** історію виникнення українського мовознавства, розвитку досліджень із загального мовознавства; стан наукового вивчення слов'янських і неслов'янських мов в Україні; історію створення Інституту мовознавства ім. О. О. Потебні НАН України; історію становлення основних розділів мовознавчої науки; шляхи формування мовної компетенції майбутнього науковця.

Студент повинен **уміти:** давати оцінку основним здобуткам вітчизняного мовознавства; характеризувати різні теоретичні положення лінгвістичних концепцій; орієнтуватися в сучасному лінгвістичному середовищі.

**ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
“ІСТОРІЯ УКРАЇНСЬКОГО МОВОЗНАВСТВА”**

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ І.

**УКРАЇНСЬКЕ МОВОЗНАВСТВО: ІСТОРІЯ, РОЗВИТОК,
ПЕРСПЕКТИВИ**

Тема 1. Історія вивчення української мови

Предмет і завдання історії українського мовознавства. Найважливіші праці з історії українського мовознавства. Хронологізація українського мовознавства.

Тема 2. Староукраїнське мовознавство (І етап)

Історіографія досліджень II періоду розвитку мовознавства. Передумови виникнення лінгвістичних праць у II періоді. Граматичні трактати на українських землях у XIV – XVI ст. Граматична теорія і практика в Україні у XVI – XVII ст. Мовознавчі трактати Максима Грека. Філологічні видання Івана Федорова. “Буквар” І. Федорова.

Тема 3. Староукраїнське мовознавство (II етап)

Загальні тенденції розвитку староукраїнського мовознавства. Лаврентій Зизаній та його науковий доробок. “Граматики славенскія правильное синтагма” М. Смотрицького. “Лексиконъ славеноросскій и именъ тлькованіє” Памви Беринди. “Граматика словенська” Івана Ужевича.

Тема 4–5. Вітчизняне мовознавство періоду перебування України у складі Російської імперії (кін. XVIII – поч. XX ст.)

Бібліографія староукраїнського мовознавства. Передумови розвитку наукової думки у III періоді розвитку мовознавства. Найвидатніші праці О. П. Павловського, Я. Головацького, М. Осадци, С. Смаль-Стоцького, Г. Гартнера, І. Нечуя-Левицького, А. Кримського, П. Білецького-Носенка, М. Уманця і А. Спілки, Є. Желехівського та О. Недільського, О. О. Потебні, Б. Грінченка.

Тема 6. Українське мовознавство радянського часу (1917–1991 рр.)

Умови розвитку лінгвістичної науки. Бібліографія мовознавчих

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Базова література

1. Бевзенко С. П. Історія українського мовознавства. Історія вивчення української мови / С. П. Бевзенко. – К. : Вища школа, 1991. – 231 с.
2. Дослідження з мовознавства в Українській РСР за сорок років. – К. : Вид-во АНУРСР, 1957. – 309 с.
3. Жовтобрюх М. А. Нарис історії українського радянського мовознавства (1918–1941) / М. А. Жовтобрюх. – К., 1991. – 346 с.
4. Історія українського мовознавства. – Одеса, 1980. – 35 с.
5. Мовознавство на Україні за п'ятдесят років. – К. : Наук. думка, 1967. – 454 с.
6. Німчук В. В. Мовознавство на Україні в XIV – XVII ст. / В. В. Німчук. – К. : Наук. думка, 1985. – 223 с.
7. Павлюк М. В. Історія українського мовознавства XIV – XVIII ст. : конспект лекцій / М. В. Павлюк. – Одеса, 1970. – 36 с.
8. Павлюк М. В. Основні етапи розвитку українського мовознавства дожовтневого періоду / М. В. Павлюк. – К., 1978. – 122 с.
9. Розвиток мовознавства в УРСР 1967 – 1977. – К. : Наук. думка, 1980. – 247 с.

Додаткова література

1. Бевзенко С. П. Вступ до української діалектології / С. П. Бевзенко. – Одеса, 1965. – 58 с.
2. Будагов Р. А. Портреты языковедов XIX – XX вв: Из истории лингвистических учений / Р. А. Будагов. – М. : Наука, 1988. – 317 с.
3. Горещкий П. Й. Історія української лексикографії / П. Й. Горещкий. – К., 1963. – 158 с.
4. Жовтобрюх М. А. Мовознавство на кафедрах вищих шкіл республіки (1967 – 1977) / М. А. Жовтобрюх // М-во. – 1977. – № 5.
5. Інститут мовознавства ім. О. О. Потебні НАН України – 75, 1930–2005: матеріали до історії. – К.: Довіра, 2005. – 565 с.

6. Москаленко А. А. Нарис історії української діалектології / А. А. Москаленко. – Одеса, 1961–1962. – 128 с.
7. Постаті та ідеї: З історії мовознавства в Україні. – К., 1995. – 234 с.
8. Русанівський В. М. Україністика // Українська мова: Енциклопедія. – К., 2000. – С. 648 – 652.
9. Торчинський М. М. Структура онімного простору української мови : монографія / М. М. Торчинський. – Хмельницький : Авіст, 2008. – 506 с.
10. Українська мова: Енциклопедія. – К.: Українська енциклопедія ім. М. П. Бажана, 2004. – 824 с.
11. Шевельов Ю. В. Портрети українських мовознавців / Ю. В. Шевельов. – К., 2002. – 265 с.

Словники

1. Ахманова О. С. Словарь лингвистических терминов [Электронный ресурс] / О. С. Ахманова. – Режим доступа : <http://www.classes.ru/grammar/174.Akhmanova/>
2. Лингвистический энциклопедический словарь / [гл. ред. В. Н. Ярцева]. – М. : Советская энциклопедия, 1990. – 685 с.
3. Селіванова О. О. Лінгвістична енциклопедія / Олена Олександрівна Селіванова. – Полтава : Довкілля, 2010. – 769 с.
4. Штерн І. Б. Вибрані топіки та лексикон сучасної лінгвістики: енциклопедичний словник / І. Б. Штерн. – К., 1998.

Інформаційні ресурси

1. Василь Німчук. Мовознавство. Історія української культури. Т.1. [Орега - \[Історія української культури. Головна сторінка.\]](#)
2. Інтегрована лексикографічна система “Словники України”.
3. Матеріали, розміщені на вебсторінках:
 - 1) www.education.gov.ua – веб-сторінка Міністерства освіти і науки України.
 - 2) www.nduv.gov.ua – веб-сторінка бібліотеки ім. Вернадського.
4. Німчук В. В. Мовознавство на Україні в XIV–XVII ст. / В. В. Німчук. –

К. : Наукова думка, 1985. – 220 с.<http://litopys.org.ua/nimchuk/nim.htm>

5. Нормативна база (Закони, Положення, Укази Президента України, Листи МОНУ, Постанови Кабінету Міністрів).

6. Юрій Шевчук. Мовна шизофренія – нова, потужна форма русифікації

Читайте більше тут:
http://zik.ua/news/2015/07/08/yuriy_shevchuk_movna_shyzofreniya_nova_potuzhna_forma_rusyfikatsii_605587

7. <http://www.classes.ru/grammar/135.Zvegintsev/worddocuments/i.htm>

8. <http://www.philology.ru/linguistics1/bondarko-01.htm>

9. <http://lib.vvsu.ru/books/semiotika1/default.asp>

10. <http://www.ec-dejavu.net/c/Concept.html>

11. <http://www.huminst.ru/lib/Лингвистика/Золотова>

12. <http://danefae.org/pprs/gorwkova/zoloto.htm>

13. http://www.classes.ru/grammar/168.Arutyunova/source/worddocuments/_3

[7.htm](#)

ЗМІСТ

ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ.....	3
ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ “ІСТОРІЯ УКРАЇНСЬКОГО МОВОЗНАВСТВА”.....	4
СТРУКТУРА ЗАЛІКОВОГО КРЕДИТУ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ.....	6
ТЕМИ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ.....	7
ТЕМАТИКА ТА ПЛАНИ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ.....	8
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ I. УКРАЇНСЬКЕ МОВОЗНАВСТВО: ІСТОРІЯ, РОЗВИТОК, ПЕРСПЕКТИВИ.....	8
ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 1.....	8
ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 2.....	11
ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 3.....	14
ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 4.....	18
ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 5.....	23
ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 6 – 7.....	26
ПРАКТИЧНЕ ЗАНЯТТЯ № 8.....	28
КОНТРОЛЬНА РОБОТА.....	29
ЗМІСТ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ.....	37
ІНДИВІДУАЛЬНІ НАВЧАЛЬНО-ДОСЛІДНІ ЗАВДАННЯ.....	38
МЕТОДИ НАВЧАННЯ.....	40
МЕТОДИ КОНТРОЛЮ.....	40
РОЗПОДІЛ БАЛІВ ОЦІНЮВАННЯ УСПІШНОСТІ СТУДЕНТІВ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ.....	3
КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ.....	43
РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА.....	44